

ZNACZENIE TURYSTYKI W PROCESIE WYCHOWANIA

Przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej dzieci i młodzieży jest istotnym elementem rozwoju wszechstronnie rozwiniętego człowieka, przygotowanego do życia w zmieniającym się szybko świecie.

Jedną z dziedzin kultury fizycznej jest turystyka, określana przez Światową Organizację Turystyki jako „...ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych, nie dłużej niż rok bez przerwy, poza swoim codziennym otoczeniem, z wyłączeniem wyjazdów, w których głównym celem jest działalność zarobkowa wynagradzana w odwiedzanej miejscowości”¹. K. Przeclawski (2) określa natomiast turystykę jako „...całokształt zjawisk ruchliwości przestrzennej, związanych z dobrowolną, czasową zmianą miejsca pobytu, rytmu i środowiska życia oraz wejściem w styczność osobistą ze środowiskiem odwiedzanym (przyrodniczym, kulturowym, społecznym)”

Od połowy XX wieku turystykę zaczęto określać jako jeden z największych przemysłów świata. Wielu krajom przynosi duże korzyści, stanowiąc znaczącą gałąź gospodarki. Ludzie systematycznie zwiększają wydatki na podróże i wypoczynek. Wielkość wpływów z turystyki międzynarodowej w 2000 roku przekroczyła 475 mld USD, co świadczy o skali dochodów jakie mogą czerpać z niej państwa.

W Polsce w okresie przed 1989 rokiem turystyka należała do dynamicznie rozwijającej się dziedziny życia społecznego. W okresie tym powstało dużo ośrodków wypoczynkowych należących do kopalń, hut, stoczni czy branżowych związków zawodowych. Istniejąca baza noclegowa i poziom świadczonych usług turystycznych nie charakteryzowały się na ogół wysokim standardem, lecz pracownicy akceptowali istniejący stan rzeczy z uwagi na niską odpłatność, czy, być może, ze względu na ukształtowane, niezbyt wygórowane potrzeby w tym zakresie. Utworzone systemy funduszy socjalnych umożliwiały dotowanie różnych form wypoczynku, tworzenie korzystnych warunków poznawania własnego kraju. Istniały natomiast ograniczenia w zakresie wyjazdów zagranicznych, spowodowane uwarunkowaniami politycz-

¹ *Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO, ONZ-WTO, UKFiT, Warszawa 1995, s. 5.*

nymi i niskim poziomem płac w naszym kraju, zdecydowanie odbiegającym od dochodów ludności krajów zachodnioeuropejskich.

Zmiana ustroju społeczno-politycznego w Polsce po 1989 roku spowodowała również przeobrażenia w zakresie rozwoju i uprawiania turystyki. Wiele ośrodków FWP straciło dofinansowanie z zakładów pracy czy związków branżowych, powoli zmieniała się struktura własności, część ośrodków przeszła w posiadanie osób prywatnych.

Rozwój turystyki w Polsce uważany jest obecnie za jeden z czynników mogący przyczynić się do dynamicznego wzrostu gospodarczego kraju, stworzenia nowych miejsc pracy, dających możliwość rozwoju wielu regionom, w których jest wysoki poziom bezrobocia, a które mają świetne walory krajoznawcze i warunki do tworzenia bazy turystycznej.

Doceniając znaczenie turystyki, rząd opracował dokument pt. *Strategia rozwoju turystyki w latach 2001–2006. Rządowy program wsparcia rozwoju turystyki w latach 2001–2006*. Realizacja jego założeń miała spowodować poprawę konkurencyjności polskiej branży turystycznej na rynku krajowym i międzynarodowym. Dużym wsparciem dla działań rozwijających turystykę były i są środki finansowe z UE przeznaczone m.in. na inwestycje materialne, usługi w postaci działalności informacyjnej, konferencje, organizowanie targów handlowych (w tym dla małych i średnich przedsiębiorstw), szkolenia specjalistyczne, a także na działalność sportową, kulturalną, wypoczynek czy kulturę.

Polska ma ciekawy i zróżnicowany krajobraz, wiele parków krajoznawczych i narodowych, rezerваты przyrody, zabytki kultury, warunki do uprawiania różnych form turystyki aktywnej i dogodne położenie w środku Europy. Poprawa poziomu usług turystycznych, informacji turystycznej, stanu dróg, standardów obiektów turystycznych, stanu urządzeń sanitarnych czy poziomu bezpieczeństwa może z naszego kraju uczynić atrakcyjne miejsce dla turystów z całego świata i dać większy udział w zyskach, jakie daje turystyka.

Ważne są działania zmierzające do zwiększenia liczby turystów odwiedzających nasz kraj, lecz nie mniej istotne jest zwiększenie zainteresowania naszym krajem i udziałem w różnorodnych imprezach turystyczno-krajoznawczych, sportowych, rekreacyjnych czy wypoczynkiem naszych obywateli w Polsce. Niekiedy dzieje się tak, że ludzie znają kurorty, miasta czy zabytki zagraniczne, a nie znają własnego kraju, co należy uznać za rzecz wstydliwą.

Próby polepszenia istniejącego stanu rzeczy ze strony państwa przejawiają się w tworzeniu uregulowań prawnych w zakresie krajoznawstwa i turystyki młodzieży szkolnej, wyrażone w ustawie *O systemie oświaty*, ustawie *O kulturze fizycznej* i ustawie *O usługach turystycznych*. W ustawie z dnia 7 września 1991 r., w art. 1, pkt. 9 mówi się o zmniejszaniu różnic w warunkach kształcenia, wychowania i opieki między poszczególnymi regionami kraju, a zwłaszcza ośrodkami wielkomiejskimi i wiejskimi.

Przedmiotem naszych zainteresowań są sposoby spędzania czasu wolnego przez młodzież. Zwiększając się ilość czasu wolnego można uznać za pozytywny czynnik życia społecznego, natomiast formy jego wykorzystania, szczególnie przez młodzież, budzą wiele wątpliwości. Przejawiana agresja, najczęściej podczas imprez sportowych, koncertów zespołów muzycznych czy dyskotek, swe źródła ma w niezadowoleniu. Może mieć ono wiele przyczyn, a jedną z nich jest niewątpliwie nie przygotowanie młodzieży do pożytecznego spędzania czasu wolnego. Sposób jego wykorzystania powinien być przedmiotem szczególnej troski wychowawczej. Z. Żukowska (4) pisze: „...rozwój ruchowej aktywności dzieci i młodzieży będzie o tyle efektywniejszy w kategoriach edukacyjnych, o ile młodym ludziom stworzone zostaną różne możliwości uczestnictwa w kulturze fizycznej, odpowiednie do potrzeb i zainteresowań”

To, co nazywamy rekreacją fizyczną, czynnym wypoczynkiem, „sportowaniem się”, masową kulturą fizyczną T. Wolańska (3) określa jako „wszystkie zajęcia o treści ruchowo-sportowej lub turystycznej, którym człowiek oddaje się z własnej chęci w czasie wolnym od obowiązków, dla wypoczynku, rozrywki i dla rozwoju własnej osobowości”

Formy spędzania czasu wolnego przez młodzież są przedmiotem naszych zainteresowań. Dlatego też przeprowadzono badania za pomocą ankiety pt. *Sposoby spędzania czasu wolnego młodzieży szkół średnich* wśród młodzieży szkół średnich Mszczonowa (94 uczniów) i Wołomina (50 uczniów) zakładając, że młodzież preferuje bierne formy spędzania czasu wolnego.

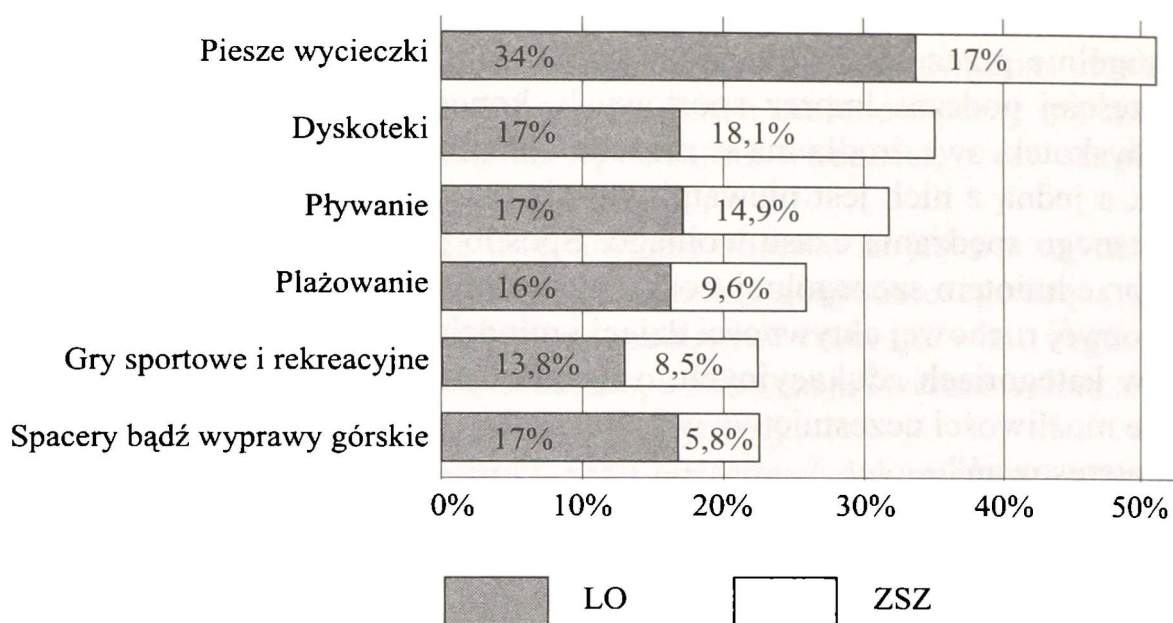
Wyniki badań ujawniły, że 53,3% dziewcząt i 70% chłopców posiada od 2 do 4 godzin czasu wolnego w ciągu dnia. Preferowane formy spędzania czasu wolnego przez badanych to: słuchanie muzyki (74,5%), oglądanie telewizji i wideo (56,6%), spotkania towarzyskie (12,5%), czytanie książek (11,8%). Zwraca uwagę mała ilość czasu wolnego młodzieży przeznaczanego na zajęcia ruchowe. Tylko 16,6% dziewcząt przeznacza część czasu wolnego na zajęcia ruchowe i 40% chłopców. Tygodniowo 11 godzin i 39 minut młodzież spędza słuchając muzyki lub oglądając telewizję, a tylko 1 godzinę i 18 minut poświęca na zajęcia ruchowe, tj. około 10% posiadanego przez nią czasu wolnego.

Najpopularniejszymi formami spędzania czasu wolnego są spacerowanie (uczestniczy w nich aż 60% dziewcząt i tylko 1% chłopców). Ta dysproporcja świadczyć może o niechęci dziewcząt do aktywnych form wypoczynku wymagających większego wysiłku. Oprócz spacerów badani uprawiają zespołowe gry sportowe i jeżdżą na rowerze.

Dużym uznaniem wśród młodzieży cieszy się turystyka. 91% badanych chce uczestniczyć w wycieczkach, rajdach czy wędrówkach, lecz 12,8% nigdzie nie wyjeżdża, 38,3% wyjeżdża bardzo rzadko.

Stwierdzono mniejszy udział w wyjazdach dzieci wiejskich, uczących się w szkołach w miastach, niż mieszkających w mieście. Dzieci wiejskie wyjeżd-

Rycina 1. Wykorzystanie czasu wolnego młodzieży podczas wyjazdów wakacyjnych



działające rzadko stanowią 26,6%, wcale 8,5%, gdy dzieci miejskie odpowiednio 11,7% i 4,3%.

Wypowiedzi badanych wskazują na ich pozytywny stosunek do aktywności fizycznej, uważają oni, że dobrze wpływa ona na podniesienie sprawności fizycznej (83,4%), na poprawę zdrowia (57,8%), odprężenie psychiczne (48,1%). Młodzież, dostrzegając istotną rolę uprawiania sportu w życiu człowieka, deklaruje chęć aktywnego spędzania czasu (93%). Natomiast nie ceni ona wysoko takich cech, jak kształtowanie pozytywnych cech charakteru i nawyków, które można by osiągnąć dzięki uprawianiu sportu.

Deklaracje młodzieży dotyczące chęci uczestnictwa w aktywnych ruchowo zajęciach stoją w dużej rozbieżności z faktycznym jej udziałem w sporcie, rekreacji, turystyce. Aż 46% badanych twierdzi, że nie ma możliwości uprawiania sportu ze względu na brak czasu wolnego (42,2%), bazy sportowo-rekreacyjnej (20,3%) i ze względów finansowych.

Można jednak sądzić, że znaczącą przyczyną niewystarczającego udziału młodzieży w kulturze fizycznej jest stosunek rodziny do aktywności ruchowej dzieci, do uprawiania przez nich sportu. Aż 47,8% uczniów stwierdziło, że nikt w rodzinie nie przejawia zainteresowania aktywnością fizyczną, nie mówi o znaczeniu aktywności ruchowej dla życia dziecka. Kształtowanie pozytywnego stosunku do uprawiania sportu badani przypisują przede wszystkim sobie samym (48,9%) i szkole (46,8%).

Stwierdzić również można, że młodzież LO w większym stopniu potrafi wykorzystać czas wolny na uprawianie różnych form aktywności fizycznej niż uczniowie (ryc.1).

Dominującą formą aktywności fizycznej są wycieczki piesze. Właściwe wydaje się znaczące wzbogacenie oferty turystycznej dla dzieci i młodzieży o niedroge wycieczki, rajdy, obozy itp., umożliwiające poznanie najbliższego otoczenia, jego walorów krajoznawczych, historii, przyrody. A. Gordon (1) pisze m.in., że turystyka niesie radość i piękno, wymusza inwestowanie w nasze dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, które jest samoinwestowaniem ludzi w siebie.

Należy oczekiwać, że powstałe projekty i uchwały rządowe doczekają się praktycznej realizacji w zakresie rozwoju sportu dzieci i młodzieży, rekreacji ruchowej i turystyki. Daje to nadzieję na pożyteczne spędzanie czasu wolnego, na ograniczenie patologii, znalezienie miejsca w społeczeństwie dla każdego człowieka, zapewniając możliwości wszechstronnego rozwoju.

Piśmiennictwo

1. Gordon A. (red.), *Turystyka w gminie i powiecie*, Warszawa 2003.
2. Przeclawski K., *Człowiek a turystyka – zarys socjologii turystyki*, Kraków 1997.
3. Wolańska T., *Rekreacja fizyczna*, Warszawa 1971.
4. Żukowska Z., *Kultura fizyczna w procesie wychowania młodego pokolenia*, (w:) *II Kongres Naukowy Kultury Fizycznej. Materiały i Dokumenty*, Warszawa 1987.